

CZŁOWIE
CZEŃSTWO
BEZ GRANIC

W Y M I A R Y
K U L T U R Y
W T W Ó R C Z O Ś C I

A K I R Y
K U R O
S A W Y

Próbka książki wyłącznie do celów informacyjnych.

© Copyright by Wydawnictwo KIRIN

SPIS TREŚCI

Od redaktorów	7
Filmografia Akiry Kurosawy	13
Łukasz A. Plesnar Samuraje i rewolwerowcy. Analiza porównawcza <i>Siedmiu samurajów</i> Akiry Kurosawy i <i>Siedmiu wspaniałych</i> Johna Sturgesa	15
Dariusz Czywilis Strategie remiksowania dzieł Akiry Kurosawy we współczesnym komiksie na przykładzie serii <i>Usagi Yojimbo</i>	31
David Weiß Dekonstrukcja romantycznego obrazu feudalnej przeszłości Japonii: figury trickstera w filmach <i>jidai geki</i> Akiry Kurosawy	55
Marcin Lisiecki Śmierć, lojalność i choroba. Egzystencjalne wątki we wczesnych filmach Akiry Kurosawy	73
Dariusz Wojciechowski <i>Skandal</i> Akiry Kurosawy: świat wartości w kulturze masowej	93
Igor Wysocki Zagadnienie prawdy w filmie <i>Rashomon</i> Akiry Kurosawy	109

Marta Wesółowska	
Muzyka do filmów Kurosawy. W hołdzie tradycji	119
Adrianna Wosińska	
Wizerunek kobiety i role żeńskich postaci w filmach Akiry Kurosawy	137
Toshikazu Seguchi	
Czy 70 lat po debiucie Akiry Kurosawy pojawi się polski „Sanshirō”?	161
Joanna Zaremba-Penk	
Akira Kurosawa poza filmem	175
Słownik pojęć	185

Od redaktorów

W jednej z najbardziej przejmujących scen w filmie Akiry Kurosawy *Niebo i piekło* (*Tengoku to jigoku*, 1963), ukazującej ostatnie spotkanie Kindo Gondo (Toshirō Mifune) z porywaczem i mordercą Ginjirō Takeuchim (Tsutomu Yamazaki), padają niezwykle ważne słowa: „Wolę poznać prawdę, nawet jeśli jest brutalna”. Wypowiadający je czarny charakter próbuje do ostatniej chwili zmierzyć się ze światem, lecz do zaferowania ma jedynie cierpienie i śmierć. Niczym Rodion Raskolnikow ze *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego, tworzy pozór swojej wyższości i wyłamania się z ram norm społecznych. W konfrontacji z rzeczywistością ponosi on klęskę nie dlatego, że normy społeczne posiadają imperatywny wymiar obowiązywania, lecz z tego względu, iż źle zrozumiał sposoby przewartościowania rzeczywistości i tego, co ona oferuje. Jednakże Kurosawa nie stworzył umoralniającej opowieści, jak uczynił to Dostojewski, lecz wskazał jedynie na złożoność rzeczywistości i różnorodność naszych weń uwikłań. My, jako widzowie, zostajemy postawieni przed koniecznością zmierzenia się z własnym życiem i jego cieniami – niczym Gondo, widzący swoją twarz odbijającą się w czarnej rolecie, za którą przed chwilą widniała twarz zrozpaczonego Ginjirō. Kurosawa, chociaż nie widać tego wprost, bliższy był twórczości Lwa Tołstoja i Maksyma Gorkiego niż Dostojewskiego w stawianiu pytań o istotę człowieczeństwa. W *Wojnie i pokoju* Tołstoja odnaleźć możemy słowa, które znakomicie charakteryzują twórczość Kurosawy:

Działania ludzi podlegają ogólnym, niezmiennym prawom, wyrażanym przez statystykę. Na czym więc polega odpowiedzialność człowieka przed społeczeństwem, odpowiedzialność, której pojęcie wypływa z uświadomienia wolności?¹.

Podkreślając znaczenie wolności człowieka możemy zrozumieć, w jakim stopniu filmy Kurosawy wykraczają poza banalne schematy pesymistycznych lub optymistycznych opowieści. Brak w nich bowiem jednoznacznych odpowiedzi, prostej recepty na cierpienie wynikające z uwikłania się w świat.

Wyjątkowości twórczości Akiry Kurosawy upatrywać winniśmy w doskonałej umiejętności adaptacji dzieł światowej literatury. Możemy zaryzykować stwierdzenie, że dzięki łączeniu różnych tradycji kulturowych tworzył on uniwersalne obrazy i przejmujące opowieści o meandrach ludzkiego losu, będąc tym samym zgodnym z myślą rumuńskiego filozofa Émila Ciorana, że „ten, kto organicznie przynależy do jakiejś cywilizacji, nie jest w stanie ustalić natury toczącego ją zła. Jego diagnoza wcale się nie liczy”². Ustawienie się Kurosawy w roli nie tego, który „wie” i potrafi uleczyć, a jedynie ukazującego złożoność człowieczego losu, posiada buddyjskie odniesienia. I być może dlatego jego filmy nie są przeładowane umoralniającymi opowiastkami, ukazującymi w banalny sposób podział na dobro i zło. Dlatego też możemy rzec o Kurosawie, że „nie ma (...) ani nie proponuje żadnego remedium. Ponieważ wie, że nie *poddaje się kuracji* przeznaczenia, wobec nikogo nie pozuje na uzdrowiciela. Jego jedyną ambicją jest stanąć na wysokości Nieuleczalnego”³. Kurosawa ukazuje świat takim, jaki jest, czyli bez upiększeń, ale i zbytniej przesady w obrazowaniu jego okropieństwa. Bowiem świat sam w sobie jest okrutny, o czym przekonuje nas chociażby film *Na dnie* (*Donzoko*, 1957), ale trzeba umieć odnaleźć w nim promień sensu, jak Watanabe – bohater *Piętna śmierci* (*Ikiru*, 1952). Remedium na cierpienia wywołane zanurzeniem się w brutalny świat jest wrażliwość dla drugiego człowieka (buddyjskie współczucie), która wymyka się wszelkim próbom kodyfikacji moralnych wskazań.

¹ Lew Tołstoj, *Wojna i pokój*, t. 2, PIW, Warszawa 1979, s. 716.

² Émil Cioran, *Pokusa istnienia*, Wydawnictwo KR, Warszawa 2003, s. 21.

³ Tamże.

Sposób posługiwania się obrazem, słowem i dźwiękiem czyni z Kurosawy jednego z najważniejszych twórców światowej kinematografii. Wypada wspomnieć, że karierę reżyserską rozpoczął on w latach 40. XX wieku nowatorskim filmem *Saga o judo (Sanshirō Sugata, 1943)*, a zakończył refleksją na temat przemijania zawartą w *Madadayo* z 1993 roku. Okres 50 lat pracy twórczej obfitował nie tylko w nietypowe dla japońskiej kinematografii filmy, lecz także obrazy przełomowe dla światowego kina. Stanie się to bardziej wyraźne, kiedy zwrócimy uwagę na takie dzieła, jak: *Pijany anioł (Yoidore tenshi, 1948)*, *Rashomon (Rashōmon, 1950)*, wspomniane już *Piętno śmierci, Siedmiu samurajów (Shichinin no samurai, 1954)*, *Tron we krwi (Kumonosu-jō, 1957)*, *Ukryta forteca (Kakushi toride no san akunin, 1958)*, *Dersu Uzala (Derusu Uzāra, 1975)*, *Ran (Ran, 1985)* czy *Sny (Yume, 1990)*. Warto także przypomnieć, że na przestrzeni 31 filmów, które nakręcił, dał się poznać jako baczny obserwator zmian zachodzących w Japonii po II wojnie światowej. Umiejętnie ukazywał stopień zubożenia japońskiego społeczeństwa, problem chorób, a przede wszystkim bezsensowność działań wojennych. Sprawnie balansując pomiędzy różnorodnymi gatunkami filmowymi, jak kryminał, filmy obyczajowe czy historyczne, tworzył znakomite dzieła ukazujące losy powojennej Japonii, lecz także posiadające wymowę ogólnoludzką. Ponadto żadnemu z japońskich reżyserów nie udało się połączyć w tak wybitny sposób wzorów własnej kultury z trendami intelektualnymi, jakie powstały na Zachodnie. Zapewne dużo racji ma Donald Keene twierdząc, że Kurosawie udało się wyrazić japońską wrażliwość za pomocą medium stworzonego w innym kręgu kulturowym⁴. I być może dlatego jest on inspiracją dla artystów i twórców filmowych na całym świecie.

Twórczość filmowa Akiry Kurosawy, podobnie jak Kenjiego Mizoguchiego i Yasujirō Ozu, jest w Europie dość dobrze znana i ceniona. Niestety, w Polsce kino japońskie nadal pozostaje stosunkowo mało znane, co możemy ocenić po ilości filmów i publikacji dostępnych na polskim rynku⁵.

⁴ Donald Keene, *Kurosawa*, „Grant Street” 1(4)/1982, s. 154.

⁵ W przypadku Kurosawy na polskim rynku wydawniczym ukazało się pięć książek poświęconych twórczości Kurosawy: *Akira Kurosawa* Alicji Helman (Warszawa 1970), *Góra stoi! Próba analizy filmu „Sobowtór”* Grzegorza Królikiewicza (Łódź 1995), *Film japoński a kultura europejska. Obecność przezwyciężona?* Anety Pierzchały (Kraków 2005), *Akira*

Dlatego zasadnym wydaje nam się zaprezentowanie Czytelnikowi niniejszej książki, będącej rezultatem pracy zespołu badaczy reprezentujących różnorodne dziedziny nauk społecznych i humanistycznych z kilku ośrodków naukowych w Polsce i w Niemczech. Wybór artykułów podporządkowany został ukazaniu twórczości Kurosawy jako wybitnego artysty, jego wpływów na zachodnią kulturę, poruszanych przez niego tematów oraz specyfiki jego twórczości. Książkę rozpoczyna artykuł Łukasza A. Plesnara, poświęcony porównaniu *Siedmiu samurajów* Kurosawy z *Siedmioma wspaniałymi* (*The Magnificent Seven*, 1960) Johna Sturgesa, ukazujący film japońskiego reżysera jako wyjątkowy i niezwykle wdzięczny dla nieograniczonych kulturowo i językowo nawiązań. Unikatowość twórczości Kurosawy przejawia się także w tym, że jego filmy stanowią kanwę dla popkulturowej serii komiksów *Usagi Yojimbo*, o czym pisze Dariusz Czywilis. Zdaniem kolejnego autora, Davida Weiße, filmy kostiumowe *jidai geki* Kurosawy charakteryzują się obecnością figury trickstera, dzięki czemu wprowadził on nowy sposób opowiadania o rodzimej historii. Z kolei w tekście Marcina Lisieckiego ukazane zostają filozoficzne wątki zawarte we wczesnych obrazach japońskiego reżysera. Podobną tematykę podejmuje Dariusz Wojciechowski, na podstawie filmu *Skandal* wskazując na obecność i znaczenie moralnych dylematów w kulturze masowej. Trud analizy jednego z najbardziej enigmatycznych filmów Kurosawy, czyli *Rashomona*, podjął Igor Wysocki, proponując rozwiązanie postawionego przez niego problemu. Pamiętać należy, że film to nie tylko obraz, ale także i dźwięk. Tej tematyce poświęcony jest artykuł Marty Wesołowskiej, która ukazuje, w jaki sposób Kurosawie udało się połączyć tradycyjną japońską muzykę z zachodnią. Uwaga Adrianny Wosińskiej, następczej autorki, skupia się na opisanu tego, w jaki sposób reżyser postrzegał kobiety i jaką wyznaczał im rolę w swoich filmach. Przedostatni artykuł, napisany przez Toshikazu Seguchiego, poświęcony został opisaniu wagi filmu *Saga o judo* w popularyzowaniu w Japonii judo oraz jego znaczeniu dla japońskiej kultury masowej. Tom kończy tekst Joanny

Kurosawa – twórca japoński, twórca światowy, pod redakcją Wioletty Laskowskiej-Smoczyńskiej i Piotra Kletowskiego (Kraków 2011) oraz *Akira Kurosawa. Artysta pogranicza* Michała Bobrowskiego (Kraków 2012). Dodatkowo w polskiej dystrybucji dostępna jest większość filmów Kurosawy.

Zaremby-Penk, ukazujący, w jaki sposób twórczość Kurosawy obecna jest w japońskiej kulturze popularnej.

Jako redaktorzy niniejszej książki mamy nadzieję, że przyczyni się ona do pogłębienia wiedzy na temat twórczości Akiry Kurosawy, jednego z najznakomitszych twórców światowej kinematografii, do podjęcia rzuconych przez niego wyzwań w postaci dyskusji nad *conditio humana* i wreszcie do przeżycia wielkiej przygody, jaką jest obcowanie z wybitnymi filmami japońskiego Mistrza.

Człowieczeństwo bez granic. Wymiary kultury w twórczości Akiry Kurosawy.

Autor: Joanna Zaremba-Penk, Marcin Lisiecki (red.)

Akira Kurosawa jest jednym z najbardziej znanych i jednocześnie niedocenionych w Polsce reżyserów filmowych. Wynika to przede wszystkim z faktu, że jego twórczość jest sprowadzana do opiewania dziejów feudalnej Japonii i walecznych samurajów. Niedoceniane pozostają filmy dotyczące trudnych losów Japończyków po II wojnie światowej, a także podejmujące ważne kwestie egzystencjalne i społeczne. Kurosawa jest także jednym z najbardziej inspirujących twórców nie tylko na płaszczyźnie filmu fabularnego, lecz również komiksów i kina animowanego. Niniejsza książka ma na celu ukazanie tych treści w filmach Kurosawy oraz uzupełnienie ich o stosowne komentarze. Niewątpliwym jej walorem jest także to, że autorzy poszczególnych rozdziałów – reprezentujący różnorodne ośrodki naukowe z Polski, Niemiec i Japonii – proponują nowe spojrzenie na twórczość tego reżysera.

Liczba stron: 187

format: A5

okładka: miękka

data wydania: maj 2015

cena detaliczna: 39,90 zł

Do kupienia na:

<http://sklep.kirin.pl/pl/ksiazki/860-czlowieczestwo-bez-granic-wymiary-kutury-w-tworczosci-akiry-kurosawy.html>